
Spis treści

Wstęp 5

Przed rewolucją 11

I. **Bój o emancypację stanu trzeciego – Wielka Rewolucja Francuska 15**

Francja przeżywa kryzys 15 • Eksplozja 17 • Kurs na monarchię konstytucyjną 20 • Rewolucja w rewolucji i początek republiki 25 • Rządy jakobinów i ciąg dalszy radykalizacji 28 • Jakobini się dzielą 30 • Rewolucja się cofa 32 • Potrzebny był generał 34 • Rewolucja bogactwa czy nędzy, elit czy ludu 36

II. **Grabarz czy kontynuator rewolucji? Napoleon Bonaparte i Francja napoleońska 38**

Obok Aleksandra Macedońskiego i Cezara 38 • Czy to rzeczywiście Napoleon wywoływał wojny? 41 • Cesarz Francuzów, a nie Francji 43 • Spętany przez blokadę 48 • Mimo wszystko kontynuator 51 • Nieszczęsna wyprawa i początek końca 52 • Waterloo 54

III. **Nowy (stary?) ład w Europie – kongres wiedeński i Święte Przymierze 57**

Wielki zjazd 57 • Czym właściwie był kongres 58 • Po między legitymizmem i równowagą sił 60 • Święte Przymierze 64 • „Doktryna interwencji” czy prototyp Ligi Narodów? 66

- IV. Zachodzące i wschodzące potęgi: Austria i Prusy 69**
W cieniu Metternicha 69 • Pruski kapitalizm 72 •
Związek Celny i diagnoza Metternicha 73
- V. U progu wielkiej modernizacji – ludzie, gospodarka i kultura w pierwszej połowie XIX wieku 75**
Koniec epoki drewna 75 • Początki kolejnictwa 76 •
Rodzi się proletariats 79 • Rewolucyjne fobie – konserwatyzm 80 • Doktryna braku doktryny – liberalizm 81
• Opozycja w kulturze – romantyzm 83
- VI. Coraz słabsza monarchia – Francja ostatnich królów 86**
Restauracja i ultraroyalizm 86 • Rewolucja lipcowa i „Napoleon pokoju” 88
- VII. Zwycięska i przegrana Rosja – Aleksander I i Mikołaj I 91**
Konstytucyjne pomysły 91 • Na czele: Arakczejew 92 •
Mikołaj i dekabryści 94 • Dostojewski czy Turgieniew i kłopoty z opozycją 96 • Nieszczęsna wojna 98
- VIII. Potęga wśród potęg 102**
Od starego do nowego imperium kolonialnego 102 •
Luddyści, socjaliści i czartyści 104 • Królowa, jej małżonek i polityka 106 • *Repeal*, czyli Irlandia 108
- IX. Wiosna Ludów czy Wiosna Narodów? 110**
Wewnętrzna cezura XIX wieku 110 • Francuski scenariusz 111 • Inne scenariusze i dramatyczne rozstania 115
- X. Wojna czy druga rewolucja? – Stany Zjednoczone 117**
Żyć na własny rachunek 117 • Dwa państwa czy jedno? 119 • Spór o niewolnictwo 119 • Secesja i wojna 121 • Rewolucja, wojna bratobójcza czy wojna sprawiedliwa? 125 • Awantura meksykańska 126 • Rekonstrukcja 127
- XI. Garibaldi czy Cavour? Jak dokonało się zjednoczenie Włoch? 129**
„Za późno” czy „zbyt nagle”? 129 • Gioberti czy Mazzini? 132 • Karol Albert, czyli „Włochy zjednoczą się sa-

me" 133 • Cavour i francuskie wsparcie 135 • Garibaldi i republikański wariant 137 • Pojednanie i dalsze etapy 138

XII. Zjednoczenie Niemiec – sukces Bismarcka, ale czy wszystkich Niemców? 140

Zawiedzione nadzieje mieszczaństwa 140 • „Małe” czy „wielkie” Niemcy? 141 • „Narodowi” Hohenzollernowie 142 • Bismarck i jego diagnozy 143 • W zgodzie z Austrią przeciw Danii 144 • Wyrzucić Austrię 145 • Państwo związkowe zamiast związku państw 147 • Ostatnia francuska przeszkoda 148 • Zniszczone plany 150

XIII. Dwie różne Ameryki 152

Hiszpańska dominacja i brazylijskie cesarstwo 152 • Nawalizm i panamerykanizm 156

XIV. Wielka modernizacja. Jak zmieniał się świat w drugiej połowie XIX wieku 162

Świt masowej produkcji 162 • Życie i bogactwo koncentrują się w miastach 163 • Leon XIII i wstęp do pluralizmu 164 • Karol Marks i jego filozofia 167 • Darwin i dzieło, które wstrząsnęło światem 168 • Pobocza darwinizmu 169 • Cywilizacyjne sukcesy 170 • Arkadia i Apokalipsa 170 • Co się wtedy czytało? 171 • Co się oglądało? 173 • Czego się słuchało? 174 • Kapitalistyczny wyścig 175

XV. Narody, państwa i stosunki międzynarodowe w drugiej połowie XIX wieku 179

„Syte” Niemcy i zjednoczenie w sferze ducha 179 • Liczy się przede wszystkim Europa 181 • Osłabiona Francja 182 • Kwestia narodowa 182 • Mocarstwa europejskie a kwestia wschodnia 185 • Koniec sojuszu trzech cesarzy 186 • Austriacki kontynent ducha 187 • Bismarck łagodzi napięcia 189 • Zmiana warty i *Weltpolitik* 190 • Z pozorów dziwny związek 191 • Świat należy do Europejczyków 192 • Afrykańskie konflikty białych ludzi 195

XVI. Anglo-francuski kompromis i „rozdrapywanie” Chin 198

Różni architekci „serdecznego porozumienia” 198 • Obsesje niemieckiego cesarza 199 • Angielskie alergię 200 • Nieoczekiwana zmiana 201 • Kryzys marokański i Trójporozumienie 201 • Azjatyckie kontrasty 202 • Chiński placek 203 • Powstanie bokserów 204 • Koniec cesarstwa, początek republiki 205

XVII. Euroazjatycka Rosja i azjatycko-europejska Japonia. Wielkie starcie 206

Dwie modernizacje, dwa ekspansjonizmy 206 • Rewolucja w Rosji 208 • Odrodzenie w upadku 210

XVIII. Ku wojnie 212

Rozmaicie o przyczynach 212 • Kocioł bałkański 215 • Bohaterowie finałowej sceny 216 • Najstygmatyjsze morderstwo 217 • Wojna 218

Podsumowanie 219

Wskazówki bibliograficzne 223

Literatura cytowana w pracy 226

Indeks nazwisk 231